

سازندگان جھک ان ایرانی-اسلامی

۱۰

کریستوفر ملچرت

احمد بن فضل

محمد رضا مرادی طادی

سرشناسه	ملچرت کریستوفر	Melchert, Christopher
عنوان و نام پدیدآور	محمد بن حنبل / نویسنده کریستوفر ملچرت؛ ترجمه محمد رضا مرادی طادی	
مشخصات نشر	تهران: نامک، ۳۹۷	
مشخصات ظاهری	۱۶۰ ص: ۱۳۹۶/۵، ۱۰ س.م.	
فروست	مجموعه سازندگان جهانی - ایرانی - اسلامی / دبیر مجموعه مرتضی هاشمی پور؛ ۱۰.	
شابک	978-600-6721-78-1 :	
وضعیت فهرست نویسی	فیبا.	
یادداشت	عنوان اصلی: Ahmad Ibn Hanbal, ©2012.	
یادداشت	نمایه.	
موضوع	ابن حنبل، احمد بن محمد، ۱۶۴-۲۴۱ ق.	
موضوع	فقه.	
موضوع	محققان مسلمان - سرگذشتنامه.	
موضوع	Muslim Scholars - Biography :	
موضوع	Islamic Law :	
شناسه افزوده	مرادی طادی، محمد رضا، ۱۳۵۶-، مترجم.	
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ م / ۲۶ الف / ۵ / ۱۴۹ BP	
رده بندی دیویی	۲۹۷/۹۹۴۹ :	
شماره کتابشناسی ملی	۵۰۱۳۵۴۸ :	

این کتاب ترجمه‌ای است از
AHMAD IBN HANBAL
Christopher Melchert
Oneworld Publications ©2006

نامک در زبان پهلوی به معنای کتاب و نامه است.

تلفن: ۶۶۴۱۷۶۳۶

مجموعه سازندگان جهان ایر: ۱۰

دبیر مجموعه: مرتضی هاشمی پور

احمد بن حنبل

نویسنده: کریستوفر مِلچرت

ترجمه: محمدرضا مرادی طاهری

طرح جلد: پرویز بیانی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی‌ها (امید سیدکاظم)

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۱-۷۸-۶۷۲۱-۶۰۰-۹۷۸ ISBN: 978-600-6721-78-1

همه حقوق برای این اثر محفوظ است

تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً به هر صورت

(چاپ، فتوکپی، الکترونیکی، صوتی)

بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است و پیگرد قانونی دارد

دفتر فروش: ۶-۵۶۴۷۷۴۰۵ داخلی ۱

فهرست مطالب

مقدمه ۹

۱. زندگی ۱۳

دانش مذهبی ۱۶

مرد خانواده ۱۷

شخصیت احمد ۱۹

محنت ۲۱

پایان ۲۹

۲. حدیث ۳۳

ویژگی حدیث ۳۲

زمانه ای برای جمع آوری احادیث ۳۶

ثبت حدیث ۳۸

احمد، جوینده حدیث ۴۸

مُسند ۵۴

نقد حدیث ۶۴

۷۵		۳. فقه
۷۶		طیف عقیده در قرن نهم
۸۲		متون حنبلی
۸۷		فقهات احمد
۹۶		مکتب فقه حنبلی
۹۹		۴. عقیده صحیح
۱۰۰		خود را غیر خودی
۱۰۴		اعمال دات احمد
۱۰۵		فیزیک لامی ملرود
۱۱۰		سیاست
۱۱۵		احمد بنیادگرا؟
۱۱۸		کلام سنی بعد از اسد
۱۲۱		۵. تقوا
۱۲۲		احمد و سنت پرهیزگاری
۱۲۷		ایده آلی در حلقه مردان بزرگ
۱۳۱		رویه احمد
۱۴۱		نتیجه گیری
۱۴۵		کتاب شناسی
۱۵۳		نمایه

مقدمه

این کتاب دریای حدیث است. کلام احمد بن حنبل هوادار بزرگ کلام سنی، جامع و ناقد بزرگ حدیث، و بانوی مکتب به حنبلی است. کلام سنی هم اکنون نیز وجود دارد، مجموعه حدیثی عظیمی با نام مُسند، بارها تصحیح و چاپ شده است. مکتب حنبلی در عربستان سعودی دارد سنت. زندگی احمد، از آنجا که با اصحاب قدرت سرو کار می‌یابد، اهمیت غیر قابل رد و شاید بیش از سرگذشت اکثر معاصرانش گویای ارزش‌ها و تجارب مسلمانان است. به عبارت دیگر، کلام سنی امروز و فقه حنبلی نسخه‌های بیستم یا بیست یکم اند، اما کتاب مُسند در بسترهای گوناگون بسیاری متفاوت با حال و هوای روزگار است. این کتاب خواننده شده است. خوب است اگر بدانیم که احمد تا چه اندازه از چگای یک دانش‌موضوعات مورد علاقه‌اش آگاه بوده است یا چگونه در مذهب زندگی‌اش، کلام سنی تردآوری و نقد حدیث، و فقه در شرایط جدید و نامساعدش را بسط می‌داده است. احمد در خیلی موارد پیشگام دانش و اندیشه نوین اهل سنت نبود، ولی در این امور مستحده، روش‌های کاربردی تری می‌جست و آخرین دنباله‌باورمندان به روش سلف صالح بود.

کسی باید، با ترجمه یکی از تذکره‌های سده‌های میانه، زندگی‌نامه خوبی از احمد بنویسد. نخستین زندگی‌نامه احمد که به روش نوین تهیه شده در سال ۱۸۹۷

میلادی نشر یافت. مبنای روایت والتر پاتن از زندگی نامه احمد همان است که یکی از پسرانش، صالح، نوشته بود و پاتن از طریق دست نویس متأخر یک خلاصه تذکره با آن آشنا شده و اندیشیده بود که در دسترس بودن چنین ترجمه‌ای برای دانشجویان می‌تواند مفید باشد. برای مثال دانش خود من از تاریخ کلیسا بسیار وامدار ترجمه‌هایی از یونانی و لاتین است. لذا مدعی نیستم که بیشتر از ابن عساکر، ابن الجوزی و ذهبی می‌دانم.

نخستین عیب ترجمه یک زندگی نامه مربوط به سده‌های میانه این است که ناگزیر به آن دوره را بازتاب می‌دهد. یک محقق تمام وقت، بخت آن را داشته که برای چنین زیاده‌ی بیاتر نمونه‌ای فراهم کند ولی بیشتر خوانندگان، آن را عجیب و غریب یافته‌اند. برای مثال، یک فصل از تذکره ابن الجوزی حاوی فهرست اسامی بیش از چهار صد نفری است که احمد از آنان حدیث جمع‌آوری کرده است. یک تحلیل مناسب، به آسانی تا فراسوی یک زندگی نامه معمولی خواهد رفت (بررسی محققانه جدیدی از تنها ۲۹۲ شیخ کلام‌شاه در سند احمد حنبل آمده، حجمی برابر ۴۲۰ صفحه یافته است) و من تردید دارم که جز متخصصین کسی بدان علاقه‌مند باشد. وانگهی بیش از حد حجیم خواهد شد. کتاب‌های این مجموعه در حدود چهل هزار کلمه‌اند، در حالی که ترجمه ذهبی حداقل شصت هزار و ترجمه ابن الجوزی بیش از صد و پنجاه هزار کلمه خواهد شد. پس برای تدوین یک زندگی نامه جدید انگار خطر می‌کنم.

نکاتی در باب کاربرد کلمه‌ها: احمد، در مطالعات غربی و درنهایتاً ابن حنبل نامیده شده است. او گاهی در منابع غربی سده‌های میانه نیز «ابن حنبل» خوانده شده، اگرچه اشاره به او با نام «احمد» در منابع سده‌های میانه معمول تر بوده است، این رسمی است که من از آن پیروی خواهم کرد. (لقب وی در میان نویسندگان نسل اول آثار حنبلی، «ابو عبدالله» بوده است.) در این کتاب، سنی معمولاً اشاره به مقصود خود احمد از این واژه است یعنی گروهی که می‌خواسته پایه فقه و کلام اسلامی را بی‌واسطه بر حدیث بگذارد و مخالف کاربرد عرف و تأمل عقلانی بوده، که به نسبت آنچه در یک قرن پس از مرگ احمد به دست آورد محدودتر بوده است. Renunciant،

ترجمه معمول من از کلمه عربی زاهد است یعنی کسی که از برای خدا و آخرت، این جهان و رفاهیاتش را کنار می‌گذارد. اسلام‌شناسان غالباً واژه مرتاض را به کار می‌برند ولی عیب این واژه آن است که بار معنایی خاصی در جامعه‌شناسی دین (اساساً در برابر کلمه عارف) دارد یا ترجمه دقیق کلمه مجتهد به جای آن است که معمولاً در این بخش از سنت اسلامی خیلی کم به کار می‌رود.^۱ نویسه‌گردانی حروف عربی پیرو استاندارد کتابخانه کنگره است؛ با این استثنای مهم که نقطه زیرصامت‌ها و علامت بالای مصروفات تنها در فهرست پایانی کتاب آمده است.

من از سرآمد سال‌ها را در قالبی دوبخشی ارائه کرده‌ام: یعنی نخست سال‌های هجری و بعد سال میلادی آمده است؛ مثلاً ۸۵۵/۲۴۱ که سال مرگ احمد است. ولی قرن را از آن‌ها میلادی نوشته‌ام؛ لذا قرن هشتم که ۷۰۱-۸۰۰ میلادی باشد تقریباً معادل ۸۵-۱۸۶ هجری است. سال‌های هجری که همواره در منابع عربی دیده می‌شود از گزاش ماه پیروی می‌کند بنابراین با گاه‌شماری خورشیدی دقیقاً منطبق نمی‌شود. اما در میان زمان یک رویداد، سال هجری صراحت کمتری از سال میلادی ندارد. و در کتاب تحقیق معتبر، شایسته نیست که دائماً بخواهیم حدس بزنیم این حادثه در کدام سال میلادی اتفاق افتاده است.

در منابع عربی از پی نام پیامبر غالباً عبارت «سَلَّمَ عَلَیْهِ وَ سَلَّمَ» می‌آید. در انگلیسی برای آن گاهی عبارت «سلام بر او باد» نوشته می‌شود. من تعبیر انگلیسی را حذف کردم چون گذشته از آن که ترجمه دقیق متن عربی نیست، بیشتر نیز برای مسلمانان، خارج از ادب است که از کاربرد این عبارت در میان غیرمسلمانان، متزجرند.

۱. اشاره نویسنده به معنای پیشین کلمه مجتهد، در واقع کاربردی از این واژه است که جهادگیری علمی و ترک آسایش در راه علم، معنی می‌داده است و فقیهان را نیز به همین اعتبار مجتهد می‌خوانند زیرا معتقد بوده‌اند که رسیدن به مقام فقاہت (اجتهاد) بی‌زهد و مشقت میسر نیست. مترجم.